

CENTRUM BADANIA OPINII SPOŁECZNEJ

SEKRETARIAT
OŚRODEK INFORMACJI

629 - 35 - 69, 628 - 37 - 04
693 - 58 - 95, 625 - 76 - 23

UL. ŻURAWIA 4A, SKR. PT.24
00 - 503 W A R S Z A W A
TELEFAX 629 - 40 - 89

INTERNET

<http://www.cbos.pl>

E-mail: sekretariat@cbos.pl

BS/136/2001

POGLĄDY ELEKTORATÓW PARTII POLITYCZNYCH

KOMUNIKAT Z BADAŃ

WARSZAWA, PAŹDZIERNIK 2001

PRZEDRUK MATERIAŁÓW CBOS W CAŁOŚCI LUB W CZĘŚCI ORAZ WYKORZYSTANIE DANYCH EMPIRYCZNYCH
JEST DOZWOLONE WYŁĄCZNIE Z PODANIEM ŹRÓDŁA

Wybory parlamentarne przyniosły poważne zmiany na naszej scenie politycznej. W nowym Sejmie pojawią się nowe ugrupowania i nowi ludzie, o których opinia publiczna wie niewiele. Krokiem przybliżającym do poznania nowych partii może być próba określenia, do kogo trafiły i kogo przekonały ich postulaty programowe. Wrześniowy sondaż CBOS¹ umożliwi nie tyle lokalizację elektoratów najbardziej liczących się partii na społecznej mapie, ile umiejscowienie ich i uporządkowanie pod względem głoszonych poglądów i uznawanych wartości. Poprosiliśmy wyborców deklarujących chęć głosowania na poszczególne ugrupowania, by za pomocą 7-punktowych skal określili swoje poglądy na tematy społecznie istotne lub dzielące Polaków. W tym roku poza kwestiami służącymi zwykle do tego typu analiz (takimi jak: stosunek do kary śmierci, prawna regulacja aborcji, rola Kościoła w państwie, pełnienie przez państwo funkcji opiekuńczych, polityka rolna, zwalczanie bezrobocia, kwestie podatkowe, stosunek do zróżnicowania dochodów, ekonomiczne i kulturowe otwarcie Polski na świat) pytaliśmy także o kwestie dotyczące stosunków międzynarodowych, a zwłaszcza sprawy związane z przyszłą przynależnością naszego kraju do UE. Na początek przyjrzyjmy się, jak w tym roku kształtowały się opinie ogółu Polaków na wybrane przez nas tematy.

KLIMAT SPOŁECZNY PRZED WYBORAMI

Zły stan finansów publicznych, permanentne niedofinansowanie szkolnictwa, ochrony zdrowia i innych służb publicznych, a z pewnością także brak środków w kieszeni przeciętnego Polaka, umożliwiające ewentualną kompensację tych niedostatków na własną

---

¹ Badanie „Aktualne problemy i wydarzenia” (136) przeprowadzono w dniach 13-16 września 2001 roku na liczącej 1225 osób reprezentatywnej próbie losowo-adresowej dorosłych mieszkańców Polski.

rękę, sprawiają, że poglądy badanych dość wyraźnie skierowały się w lewo. Coraz więcej Polaków opowiada się za utrzymaniem i usprawnieniem, jeśli nie w ogóle rozbudową szeroko rozumianych opiekuńczych funkcji państwa.

Największy od sześciu lat odsetek ankietowanych (90%) uważa, że państwo powinno zapewnić obywatelom wysoki poziom świadczeń społecznych, takich jak opieka zdrowotna, szkolnictwo itd. Wyraźny wzrost oczekiwań rozbudowy socjalnych funkcji państwa obserwujemy od 1997 roku, ale szczególnego tempa nabrał on w ostatnich dwóch latach. Co ciekawe, w tej kwestii opinie ankietowanych są najbardziej zgodne, niezależnie od wyznawanych poglądów politycznych i partii, które popierają.

Společne oczekiwania rozszerzenia aktywności państwa dotyczą także gospodarki. Obecnie wyraźnie więcej osób niż w 1997 roku (45%, wzrost o 14 punktów) opowiada się za utrzymywaniem przez państwo nieprzynoszących zysku przedsiębiorstw państwowych, by nie powodować wzrostu bezrobocia, natomiast zdecydowanie mniej jest za ich prywatyzacją (23%, spadek o 21 punktów). Większość respondentów (72%) uważa bezrobocie za zjawisko szkodliwe, które należy bezwzględnie zwalczać, a tylko 20% sądzi, że istnienie niewielkiego bezrobocia jest czymś normalnym w gospodarce rynkowej.

W dominującym obecnie wśród Polaków wyobrażeniu ładu społecznego z oczekiwaniami rozbudowy opiekuńczych funkcji państwa łączą się tendencje egalitarne. Od czterech lat odnotowujemy bardzo duży przyrost odsetka zwolenników ograniczenia zarobków osób najlepiej zarabiających. Mniej lub bardziej zdecydowanie opowiada się za tym trzy czwarte respondentów (75%, w porównaniu z rokiem 1997 wzrost aż o 31 punktów procentowych), podczas gdy tylko 15% (spadek o 26 punktów) jest zdania, że nie należy ograniczać wielkości zarobków. Równie częsta (76%) jest opinia, że osoby dużo zarabiające powinny płacić większe podatki, niż ci, którzy osiągają mniejsze zarobki. Poparcie dla idei podatku liniowego jest, podobnie jak przed czterema laty, niewielkie - tylko 14% uważa, że wszyscy, niezależnie od tego, ile zarabiają, powinni płacić jednakowy procent podatku od dochodów. Pod tym względem opinie Polaków w porównaniu z rokiem 1997 tylko nieznacznie przesunęły się w lewo.

Tabela 1

Pary przeciwstawnych stwierdzeń	Akceptacja poszczególnych stwierdzeń*				
	VII 1995	VIII 1996	V 1997	V 1999	IX 2001
	w procentach				
Kościół powinien mieć duży wpływ na sprawy państwa i jego politykę	14	13	13	8	12
Kościół powinien być oddzielony od państwa i nie powinien zajmować się polityką	70	79	78	82	80
Przerywanie ciąży powinno być całkowicie zakazane	-	-	-	33	36
Przerywanie ciąży powinno być dozwolone bez żadnych ograniczeń	-	-	-	36	31
Dla Polski najkorzystniej byłoby, aby jak najdłużej i jak najwięcej dziedzin życia było objętych okresem przejściowym, ochronnym w dostosowaniu naszego prawa do prawa Unii Europejskiej	-	-	-	39	50
Dla Polski najkorzystniej byłoby, aby jak najszybciej i we wszystkich dziedzinach dostosować nasze prawo do prawa Unii Europejskiej	-	-	-	35	23
Integracja Polski z Unią Europejską przyniesie Polsce więcej strat niż korzyści	-	-	-	32	26
Integracja Polski z Unią Europejską przyniesie Polsce więcej korzyści niż strat	-	-	-	35	31
Członkostwo w NATO jest Polsce zupełnie niepotrzebne	-	-	-	-	15
Członkostwo w NATO jest korzystne dla Polski	-	-	-	-	59
Należy przede wszystkim dbać o kulturową i gospodarczą niezawisłość Polski, nawet kosztem ograniczenia współpracy zagranicznej	-	30	37	43	30
Należy jak najszerzej otworzyć się na współpracę z zagranicą	-	47	40	31	43
Przedsiębiorstwa państwowe należy sprzedawać przede wszystkim polskim inwestorom, nawet jeśli nie mogą oni zapłacić tak dużo jak inwestorzy zagraniczni	-	-	63	-	68
Przedsiębiorstwa państwowe należy sprzedawać tym inwestorom, którzy są w stanie za nie najwięcej zapłacić, niezależnie od narodowości	-	-	21	-	12
Rolnictwo powinno być chronione cłami, nawet jeśli miałyby to prowadzić do wzrostu cen żywności**	53	61	63	66	45
Rolnictwo nie powinno być chronione cłami, gdyż przyczynia się to do wzrostu cen żywności**	19	21	19	15	31
Państwo powinno utrzymywać nieprzynoszące zysku przedsiębiorstwa państwowe, by nie powodować wzrostu bezrobocia	-	-	31	-	45
Nieprzynoszące zysku przedsiębiorstwa państwowe należy szybko sprywatyzować, nawet jeśli pociągnie to za sobą wzrost bezrobocia	-	-	44	-	23
Państwo powinno zapewnić obywatelom wysoki poziom świadczeń społecznych, takich jak opieka zdrowotna, szkolnictwo itp.	74	74	75	81	90
Obywatele sami powinni troszczyć się o zapewnienie sobie ochrony zdrowia, możliwości kształcenia dzieci itp.	10	15	13	8	4
Powinno się ograniczyć zarobki osób najwyżej zarabiających	-	48	44	67	75
Nie należy ograniczać wysokości zarobków	-	38	41	21	15
Osoby dużo zarabiające powinny płacić wyższy procent podatku od swoich dochodów niż ci, którzy zarabiają mało	-	-	72	-	76
Wszyscy, niezależnie od tego, ile zarabiają, powinni płacić jednakowy procent podatku od dochodów	-	-	18	-	14
Bezrobocie jest zawsze zjawiskiem szkodliwym dla gospodarki i należy je bezwzględnie zwalczać***	-	-	-	70	72
Istnienie niewielkiego bezrobocia jest zjawiskiem normalnym w gospodarce rynkowej***	-	-	-	19	20
Z przestępczością należy walczyć, ale nie stosując kary śmierci	-	-	21	-	16
Z przestępczością należy walczyć „twardo”, nawet stosując karę śmierci	-	-	69	-	76

* Pominięto opinie ambiwalentne i odpowiedzi „trudno powiedzieć”.

** W dotychczasowych badaniach (do 1999 roku włącznie) określenia opisujące skalę miały inne brzmienie: (1) Rolnictwo powinno otrzymywać dotacje z budżetu państwa oraz być chronione cłami, nawet jeśli miałyby to prowadzić do wzrostu cen produktów rolnych; (7) Rolnictwo nie powinno dostawać żadnych dotacji z budżetu państwa ani nie powinno być chronione cłami, gdyż przyczynia się to do wzrostu cen żywności.

*** W poprzednim badaniu określenia opisujące skalę miały nieco inne brzmienie: (1) Bezrobocie jest zawsze zjawiskiem szkodliwym i należy je bezwzględnie zwalczać; (7) Istnienie niewielkiego bezrobocia jest pożyteczne dla gospodarki.

Nadal na wysokim poziomie utrzymuje się niechęć do uczestnictwa Kościoła jako instytucji życia publicznego w polityce. Pod tym względem poglądy Polaków w zasadzie nie zmieniają się od 1996 roku. Obecnie cztery piąte ankietowanych (80%) uważa, że Kościół powinien być oddzielony od państwa i nie powinien zajmować się polityką, a 12% skłania się do opinii, że Kościół jako instytucja powinien mieć wpływ na sprawy państwa i jego politykę.

Inne kwestie służące nam za miarę odmienności światopoglądowych, które uwzględniliśmy w naszym badaniu, to sprawa stosunku do aborcji oraz kary śmierci.

Kwestia stosunku do legalności przerywania ciąży dość wyraźnie dzieli polskie społeczeństwo, podobnie jak dwa lata temu. Jednak w tym roku - inaczej niż w maju 1999 - nieco większy odsetek badanych opowiada się za zakazem przerywania ciąży (36%) niż za jego dopuszczalnością (31%). Natomiast zdecydowana większość ankietowanych (76%) uważa, że z przestępczością należy walczyć „twardo”, nawet stosując karę śmierci. Przeciwnych karze śmierci jest 16% badanych. W porównaniu z opiniami sprzed czterech lat wzrósł odsetek zwolenników zaostrzenia prawa, łącznie z przywróceniem kary śmierci.

W tegorocznym badaniu sporo miejsca poświęciliśmy społecznej akceptacji otwarcia naszego kraju na współpracę międzynarodową, ograniczania barier w wymianie handlowej, współpracy w ramach rozmaitych struktur organizacyjnych, w tym aprobacie starań o przyjęcie Polski do UE.

Jeśli chodzi o ogólną akceptację otwarcia Polski na świat, ponad dwie piąte ankietowanych (43%) skłania się do opinii, że należy jak najszerzej otworzyć się na współpracę z zagranicą, podczas gdy niespełna jedna trzecia (30%) uznaje, że przede wszystkim trzeba zadbać o kulturową i gospodarczą niezawisłość Polski, nawet kosztem ograniczenia współpracy zagranicznej. Taki układ preferencji jest podobny do deklaracji składanych w 1996 roku, natomiast w porównaniu z rokiem 1997, a zwłaszcza 1999 wyraźnie zmalał odsetek ankietowanych opowiadających się za ograniczeniem współpracy międzynarodowej, nieco wzrósł zaś odsetek tych, postulując, aby jak najszerzej otworzyć się na współpracę z zagranicą.

Przewaga akceptacji otwarcia Polski na współpracę międzynarodową łączy się z przekonaniem o korzyściach płynących z obecnego członkostwa naszego kraju w NATO, a także z przyszłej przynależności do UE. Obecnie prawie trzy piąte badanych (59%) ocenia, że członkostwo Polski w NATO jest dla naszego kraju korzystne, podczas gdy tylko 15% uznaje wstąpienie do tej organizacji za niepotrzebny krok.

Wyraźnie mniej jednoznaczne jest poparcie dla naszej przyszłej przynależności do UE. Wprawdzie nieco więcej badanych uważa, że przystąpienie Polski do tej organizacji przyniesie nam więcej korzyści niż strat (31%), a mniejsza grupa jest przekonana, iż strat będzie więcej niż korzyści (26%), jednak wzięwszy pod uwagę relatywnie duży odsetek odpowiedzi ambiwalentnych (21%), a także taki sam odsetek osób niemających zdania w tej sprawie trudno uznać, że Polacy są jednoznacznie przekonani o korzystnych efektach naszego członkostwa w UE. W porównaniu z pomiarem z 1999 roku zmalała liczba zarówno eurosceptyków, jak i - w mniejszym stopniu - eurooptymistów, wzrósł zaś odsetek respondentów, którzy nie potrafili zająć stanowiska w tej sprawie. Jeśli chodzi o kwestie związane z naszymi negocjacjami przedakcesyjnymi, połowa badanych (50%) skłania się do opinii, że dla Polski najlepiej byłoby, gdyby w negocjacjach udało się jak najwięcej dziedzin objąć okresami przejściowymi, ochronnymi w dostosowaniu naszego prawa do prawa UE, podczas gdy o ponad połowę mniejsza grupa (23%) na pierwszym miejscu postawiłaby tempo negocjacji. W porównaniu z badaniem z 1999 roku obniżył się odsetek osób preferujących jak najszybsze dostosowanie naszego prawa do prawa UE, natomiast wzrosła liczba respondentów, którzy opowiadają się za możliwie największą liczbą dziedzin objętych okresami ochronnymi.

Miarą otwarcia na współpracę międzynarodową w gospodarce jest stosunek Polaków do obcego kapitału, a także ochrony rynku rolnego. Zdecydowana większość ankietowanych (68%) jest za tym, by w procesie prywatyzacji polskich przedsiębiorstw nie kierować się wyłącznie bieżącym rachunkiem ekonomicznym, sprzedając prywatyzowane przedsiębiorstwa tym, którzy są skłonni najwięcej zapłacić, ale przede wszystkim sprzedawać je polskim inwestorom. Odmiennego zdania jest 12% badanych. W porównaniu z rokiem 1997 obserwujemy wzrost odsetka zwolenników uwzględniania w procesie prywatyzacji tego, czy potencjalny inwestor reprezentuje polski czy zagraniczny kapitał.

Tabela 2

Pary przeciwstawnych stwierdzeń*	Średnia ogólna	Odchylenie standardowe
(1) Kościół powinien mieć duży wpływ na sprawy państwa i jego politykę	5,97	1,85
(7) Kościół powinien być od państwa oddzielony i nie powinien zajmować się polityką		
(1) Przerwanie ciąży powinno być całkowicie zakazane	3,85	2,19
(7) Przerwanie ciąży powinno być dozwolone bez żadnych ograniczeń		
(1) Dla Polski najkorzystniej byłoby, aby jak najdłużej i jak najwięcej dziedzin życia objętych było okresem przejściowym, ochronnym w dostosowaniu naszego prawa do prawa Unii Europejskiej	3,18	2,05
(7) Dla Polski najkorzystniej byłoby, aby jak najszybciej i we wszystkich dziedzinach dostosować nasze prawo do prawa Unii Europejskiej		
(1) Integracja Polski z Unią Europejską przyniesie Polsce więcej strat niż korzyści	4,09	2,08
(7) Integracja Polski z Unią Europejską przyniesie Polsce więcej korzyści niż strat		
(1) Członkostwo w NATO jest Polsce zupełnie niepotrzebne	5,56	1,83
(7) Członkostwo w NATO jest korzystne dla Polski		
(1) Należy przede wszystkim dbać o kulturową i gospodarczą niezależność Polski, nawet kosztem ograniczenia współpracy zagranicznej	4,29	2,15
(7) Należy jak najszerzej otworzyć się na współpracę z zagranicą		
(1) Przedsiębiorstwa państwowe należy sprzedawać przede wszystkim polskim inwestorom, nawet jeśli nie mogą oni zapłacić tak dużo jak inwestorzy zagraniczni	2,32	1,71
(7) Przedsiębiorstwa państwowe należy sprzedawać tym inwestorom, którzy są w stanie za nie najwięcej zapłacić, niezależnie od narodowości		
(1) Rolnictwo powinno być chronione cłami, nawet jeśli miałyby to prowadzić do wzrostu cen żywności	3,50	2,25
(7) Rolnictwo nie powinno być chronione cłami, gdyż przyczynia się to do wzrostu cen żywności		
(1) Państwo powinno utrzymywać nieprzynoszące zysku przedsiębiorstwa państwowe, by nie powodować wzrostu bezrobocia	3,42	1,99
(7) Nieprzynoszące zysku przedsiębiorstwa państwowe należy szybko sprywatyzować, nawet jeśli pociągnie to za sobą wzrost bezrobocia		
(1) Państwo powinno zapewnić obywatelom wysoki poziom świadczeń społecznych, takich jak opieka zdrowotna, szkolnictwo itp.	1,58	1,22
(7) Obywatele sami powinni troszczyć się o zapewnienie sobie ochrony zdrowia, możliwości kształcenia dzieci itp.		
(1) Powinno się ograniczyć zarobki osób najwyżej zarabiających	2,27	1,94
(7) Nie należy ograniczać wysokości zarobków		
(1) Osoby dużo zarabiające powinny płacić wyższy procent podatku niż ci, którzy zarabiają mało	2,13	1,91
(7) Wszyscy, niezależnie od tego ile zarabiają, powinni płacić jednakowy procent podatku od dochodów		
(1) Bezrobocie jest zawsze zjawiskiem szkodliwym dla gospodarki i należy je bezwzględnie zwalczać	2,60	2,23
(7) Istnienie niewielkiego bezrobocia jest zjawiskiem normalnym w gospodarce rynkowej		
(1) Z przestępczością należy walczyć „twardo”, nawet stosując karę śmierci	2,39	2,08
(7) Z przestępczością należy walczyć, ale nie stosując kary śmierci		

* Badani określali swoje poglądy na 7-punktowych skalach, na których 1 oznaczało jednoznaczną akceptację pierwszego z pary przedstawionych stwierdzeń, natomiast 7 - jednoznaczną akceptację drugiego.

Jeśli chodzi o kwestie rolne, większa część ankietowanych (45%) opowiada się za ochroną naszego rynku rolnego przed napływem produktów z zagranicy, nawet jeśli miałyby to skutkować wzrostem cen żywności. Mniejszy odsetek (31%) skłania się do opinii, że rolnictwo nie powinno być chronione cłami, a w polityce celnej na pierwszym miejscu powinien być interes konsumenta i niskie ceny produktów.

Poza przekonaniem o konieczności zapewnienia obywatelom przez państwo wysokiego poziomu świadczeń socjalnych najbardziej jednoznacznie oceniona została kwestia stwarzania w procesie prywatyzacji korzystniejszych warunków polskim inwestorom. Relatywnie zgodne są opinie badanych na temat korzyści płynących z przynależności Polski do NATO, a także wpływu Kościoła na kwestie polityczne. Natomiast najbardziej rozbieżne są przekonania dotyczące konieczności wprowadzania ceł na artykuły rolne, istnienia bezrobocia, otworzenia się na współpracę z zagranicą oraz stosunku do legalności aborcji.

OPINIE ELEKTORATÓW POSZCZEGÓLNYCH PARTII²

Wyobrażenie o miejscu Kościoła jako instytucji życia publicznego jest jedną z kwestii najsilniej różnicujących poglądy zwolenników najbardziej liczących się obecnie ugrupowań na naszej scenie politycznej. Tylko elektorat AWSP w większej części optuje za tym, by Kościół miał duży wpływ na sprawy państwa i jego politykę. Jeśli pod tym względem analizować umiejscowienie poszczególnych elektoratów, to AWSP wyznacza umowną prawą stronę naszego politycznego spektrum. Zdeklarowani wyborcy pozostałych partii przeciętnie opowiadają się raczej za tym, by Kościół był oddzielony od państwa i nie zajmował się polityką, jednak siła tego przekonania jest różna. Najbliżej akceptacji opinii, że Kościół powinien mieć wpływ na sprawy państwa i jego politykę, są wyborcy LPR. Wśród pozostałych ugrupowań uznanie dla publicznej roli Kościoła relatywnie często deklarują wyborcy PiS i PO. Najbardziej przeciwni temu, by Kościół wpływał na politykę i sprawy państwa, są sympatycy Samoobrony oraz koalicji SLD-UP stanowiący pod tym względem lewą stronę sceny politycznej.

---

² W badaniu analizujemy poglądy elektoratów koalicji SLD-UP, PO, PiS, Samoobrony, PSL, LPR i AWSP. Zbyt mała liczebność zwolenników innych ugrupowań (w tym UW) uniemożliwia uwzględnienie ich poglądów i opinii w analizach.

Tabela 3

Pary przeciwstawnych stwierdzeń (skala 1-7)	SLD- -UP	AWSP	Samo- obrona	PiS	PSL	PO	LPR
	w procentach						
Należy przede wszystkim dbać o kulturową i gospodarczą niezawisłość Polski, nawet kosztem ograniczenia współpracy zagranicznej (1+2+3)	31	57	22	25	37	13	56
Odpowiedź ambiwalentna (4)	18	8	26	21	20	14	21
Należy jak najszerszej otworzyć się na współpracę z zagranicą (5+6+7)	45	32	39	52	33	69	23
Trudno powiedzieć	6	4	13	2	11	4	0
Integracja Polski z Unią Europejską przyniesie Polsce więcej strat niż korzyści (1+2+3)	27	25	46	27	42	5	55
Odpowiedź ambiwalentna (4)	24	10	16	30	23	25	8
Integracja Polski z Unią Europejską przyniesie Polsce więcej korzyści niż strat (5+6+7)	34	51	15	33	17	61	28
Trudno powiedzieć	16	15	23	10	17	10	10
Dla Polski najkorzystniej byłoby, aby jak najdłużej i jak najwięcej dziedzin życia objętych było okresem przejściowym, ochronnym w dostosowaniu naszego prawa do prawa Unii Europejskiej (1+2+3)	56	47	49	57	67	53	72
Odpowiedź ambiwalentna (4)	15	10	16	12	10	15	21
Dla Polski najkorzystniej byłoby, aby jak najszybciej i we wszystkich dziedzinach dostosować nasze prawo do prawa Unii Europejskiej (5+6+7)	24	33	23	29	15	28	4
Trudno powiedzieć	6	11	13	2	8	4	4
Członkostwo w NATO jest Polsce zupełnie niepotrzebne (1+2+3)	12	14	19	15	14	2	23
Odpowiedź ambiwalentna (4)	11	4	7	12	20	5	9
Członkostwo w NATO jest korzystne dla Polski (5+6+7)	67	64	69	68	48	85	58
Trudno powiedzieć	10	19	6	5	18	8	10
Rolnictwo powinno być chronione cłami, nawet jeśli miałyby to prowadzić do wzrostu cen żywności (1+2+3)	47	31	64	47	61	41	60
Odpowiedź ambiwalentna (4)	16	14	13	20	13	14	3
Rolnictwo nie powinno być chronione cłami, gdyż przyczynia się to do wzrostu cen żywności (5+6+7)	30	24	21	27	22	40	25
Trudno powiedzieć	7	30	2	6	5	5	13
Przedsiębiorstwa państwowe należy sprzedawać przede wszystkim polskim inwestorom, nawet jeśli nie mogą oni zapłacić tak dużo jak inwestorzy zagraniczni (1+2+3)	75	66	88	78	64	58	84
Odpowiedź ambiwalentna (4)	10	12	5	14	16	15	4
Przedsiębiorstwa państwowe należy sprzedawać tym inwestorom, którzy są w stanie najwięcej za nie zapłacić, niezależnie od narodowości (5+6+7)	11	8	2	7	11	23	7
Trudno powiedzieć	3	14	6	0	9	5	5
Państwo powinno utrzymywać nieprzynoszące zysku przedsiębiorstwa państwowe, by nie powodować wzrostu bezrobocia (1+2+3)	48	46	47	42	58	27	56
Odpowiedź ambiwalentna (4)	23	9	15	22	15	18	23
Nieprzynoszące zysku przedsiębiorstwa państwowe należy szybko sprywatyzować, nawet jeśli pociągnie to za sobą wzrost bezrobocia (5+6+7)	20	40	22	33	18	52	10
Trudno powiedzieć	9	5	16	4	9	4	11

Tabela 3 cd.

Pary przeciwstawnych stwierdzeń (skala 1-7)	SLD- -UP	AWSP	Samo- obrona	PiS	PSL	PO	LPR
	w procentach						
Państwo powinno zapewnić obywatelom wysoki poziom świadczeń społecznych, takich jak opieka zdrowotna, szkolnictwo itp. (1+2+3)	92	79	97	84	97	84	86
Odpowiedź ambiwalentna (4)	3	11	0	9	3	13	9
Obywatele sami powinni troszczyć się o zapewnienie sobie ochrony zdrowia, możliwości kształcenia dzieci itp. (5+6+7)	5	10	2	4	1	4	0
Trudno powiedzieć	1	0	1	3	0	0	5
Powinno się ograniczyć zarobki osób najwyżej zarabiających (1+2+3)	78	62	84	69	82	62	85
Odpowiedź ambiwalentna (4)	10	5	5	13	3	8	2
Nie należy ograniczać wysokości zarobków (5+6+7)	11	30	11	14	14	30	12
Trudno powiedzieć	2	4	0	4	1	0	1
Osoby dużo zarabiające powinny płacić wyższy procent podatku od swoich dochodów niż ci, którzy zarabiają mało (1+2+3)	82	77	90	79	83	59	83
Odpowiedź ambiwalentna (4)	6	3	0	6	4	16	10
Wszyscy, niezależnie od tego, ile zarabiają, powinni płacić jednakowy procent podatku od dochodów (5+6+7)	11	16	9	14	13	25	7
Trudno powiedzieć	1	4	1	2	1	0	0
Bezrobocie jest zawsze zjawiskiem szkodliwym dla gospodarki i należy je bezwzględnie zwalczać (1+2+3)	72	73	76	60	73	61	88
Odpowiedź ambiwalentna (4)	5	11	2	7	6	5	0
Istnienie niewielkiego bezrobocia jest zjawiskiem normalnym w gospodarce rynkowej (5+6+7)	22	17	22	32	18	34	10
Trudno powiedzieć	1	0	0	2	3	0	2
Kościół powinien mieć duży wpływ na sprawy państwa i jego politykę (1+2+3)	5	50	7	20	10	15	41
Odpowiedź ambiwalentna (4)	3	13	7	9	7	15	4
Kościół powinien być od państwa oddzielony i nie powinien zajmować się polityką (5+6+7)	92	38	82	71	83	70	55
Trudno powiedzieć	0	0	3	0	0	0	0
Przerywanie ciąży powinno być całkowicie zakazane (1+2+3)	23	79	40	47	44	48	65
Odpowiedź ambiwalentna (4)	22	9	25	24	23	25	22
Przerywanie ciąży powinno być dozwolone bez żadnych ograniczeń (5+6+7)	44	8	26	20	22	23	9
Trudno powiedzieć	11	4	9	9	10	4	4
Z przestępczością należy walczyć „twardo”, nawet stosując karę śmierci (1+2+3)	79	45	89	78	76	65	82
Odpowiedź ambiwalentna (4)	5	7	7	9	11	2	6
Z przestępczością należy walczyć, ale nie stosując kary śmierci (5+6+7)	15	44	3	13	12	33	12
Trudno powiedzieć	1	4	1	0	2	0	0

Zarysowane wyżej różnice między zwolennikami poszczególnych partii powtarzają się w odpowiedziach na inne pytanie dotyczące kwestii światopoglądowych - stosunku do legalności aborcji. Pod względem ogólnego wymiaru ocen sytuacja jest odwrotna - tylko wśród zwolenników koalicji SLD-UP przeważa opinia, że przerywanie ciąży powinno być w Polsce dozwolone bez żadnych ograniczeń. Sympatycy pozostałych ugrupowań przeciętnie udzielali odpowiedzi bliższych opinii, że w naszym kraju przerywanie ciąży powinno być zakazane. Najwyraźniejszymi przeciwnikami legalności aborcji są zadeklarowani wyborcy AWSP oraz LPR.

Także stosunek do kary śmierci pojawiający się w kontekście akceptacji radykalnych metod walki z przestępczością wyraźnie różnicuje poglądy elektoratów poszczególnych ugrupowań. Najbliżsi całkowitej akceptacji kary śmierci są wyborcy Samoobrony. Nieco rzadziej i w bardzo podobnym stopniu obecność kary śmierci w naszym kodeksie karnym skłonni są zaakceptować zwolennicy koalicji SLD-UP, a także sympatycy LPR, PiS i PSL. Relatywnie największymi przeciwnikami kary śmierci są wyborcy AWSP oraz - nieco mniej wyraźnie - PO.

Jak już zaznaczyliśmy, kwestie socjalne są zmiennymi, co do których wyborcy są najbardziej zgodni. O tym, że państwo powinno zapewnić obywatelom wysoki poziom świadczeń socjalnych, najsilniej i w podobnym stopniu przekonani są wyborcy PSL, Samoobrony i koalicji SLD-UP. Relatywnie najbardziej sceptyczni wobec możliwości pełnienia przez państwo funkcji socjalnych są wyborcy AWSP.

Poza wyborcami PO większa część zwolenników pozostałych ugrupowań jest za przywróceniem aktywnej roli państwa w gospodarce. O tym, że państwo powinno utrzymywać nieprzynoszące zysku przedsiębiorstwa, by nie powodować wzrostu bezrobocia, najbardziej zdecydowanie przekonani są wyborcy PSL, LPR, Samoobrony oraz koalicji SLD-UP. Jednocześnie zadeklarowani wyborcy LPR najczęściej sądzą, że bezrobocie jest zawsze zjawiskiem szkodliwym dla gospodarki i należy je bezwzględnie zwalczać. Relatywnie najbardziej liberalny stosunek do bezrobocia mają wyborcy PO i PiS - wśród zwolenników ugrupowań udzielali oni odpowiedzi stosunkowo najbliższych tezy, że istnienie niewielkiego bezrobocia jest normalnym zjawiskiem w gospodarce rynkowej.

Zdeklarowani wyborcy ugrupowań najwyraźniej opowiadających się za zwiększeniem obecności państwa w gospodarce jednocześnie najsilniej nie akceptują istniejących zróżnicowań dochodowych i są za tym, by ograniczyć zarobki najlepiej zarabiających. Z takim pomysłem najwyraźniej nie zgadzają się wyborcy PO i AWSP.

Wyborcy Samoobrony, LPR, PSL i koalicji SLD-UP akceptują opinię, że osoby dużo zarabiające powinny płacić wyższy procent podatku od swoich dochodów niż ci, którzy zarabiają mało. Natomiast stosunkowo najbliżsi akceptacji idei podatku liniowego są jedynie zwolennicy PO.

Warto w tym miejscu przywołać odpowiedzi na inne pytanie pozwalające ocenić zróżnicowania opinii zwolenników poszczególnych ugrupowań na temat prywatyzacji. O tym, że prywatyzacja jest dla polskiej gospodarki niekorzystna, najczęściej przekonani są wyborcy PSL, a także SLD-UP, LPR oraz Samoobrony. Wady i zalety prywatyzacji jako równoważne oceniają zwolennicy AWSP i PiS. Natomiast tylko wyborcy PO częściej postrzegają prywatyzację jako korzystną dla naszej gospodarki niż jako niekorzystną.

Tabela 4

Czy, Pana(i) zdaniem, prywatyzacja jest dla polskiej gospodarki korzystna czy też niekorzystna?	SLD-UP	AWSP	Samoobrona	PiS	PSL	PO	LPR
	w procentach						
Korzystna	19	22	5	25	11	37	28
W takim samym stopniu korzystna, co niekorzystna	37	46	51	40	35	49	26
Niekorzystna	39	22	38	26	43	13	39
Trudno powiedzieć	5	9	7	10	11	2	7

Zwolennicy AWSP i LPR, a w mniejszym stopniu także PSL co najmniej w większej części są zdania, że w stosunkach z zagranicą należy przede wszystkim dbać o kulturową i gospodarczą niezawisłość Polski, nawet jeśli wymagałoby to ograniczenia współpracy międzynarodowej. Sympatycy pozostałych ugrupowań mają odmienne zdanie na ten temat i raczej przychylają się do opinii, że należy jak najszerzej otworzyć się na współpracę międzynarodową, pozostawiając kwestie tradycji i historycznej tożsamości na drugim planie. Za jak najszerzym otwarciem na współpracę z zagranicą najsilniej opowiadają się zwolennicy PO.

Wyborcy PO najbardziej zdecydowanie przekonani są o korzyściach płynących z przynależności naszego kraju do NATO. Natomiast w stosunkowo najmniejszym stopniu korzyści z członkostwa Polski w NATO dostrzegają sympatycy PSL i LPR.

Jeśli chodzi o stosunek do Unii Europejskiej, to najbardziej się jej obawiają i najczęściej zgadzają się z opinią, że przystąpienie Polski do tej organizacji przyniesie więcej strat niż korzyści, wyborcy LPR, Samoobrony oraz PSL. Zwolennicy koalicji SLD-UP nieco częściej dostrzegają korzyści z integracji, jednak odsetek przekonanych o przewadze strat jest tylko niewiele mniejszy. Ponad połowa sympatyków AWSP i PO uważa, że integracja przyniesie Polsce więcej korzyści niż strat. Zwolennicy PO są najsilniej przekonani o korzyściach płynących z naszego członkostwa w UE, jednocześnie jednak są za tym, by nie przyspieszać negocjacji za wszelką cenę, ale osiągnąć w nich jak najkorzystniejszy rezultat umożliwiający uzyskanie jak najwięcej okresów przejściowych w różnych dziedzinach życia. Za spowolnieniem naszych negocjacji i walką o jak największą liczbę okresów przejściowych najsilniej optują sympatycy LPR i PSL.

Zwolennicy tych dwóch partii, a jeszcze silniej wyborcy Samoobrony opowiadają się za ochroną naszego rynku za pomocą polityki celnej przed napływem towarów rolnych z zagranicy. Tylko wyborcy PO bliżsi są opinii, że polskie rolnictwo nie powinno być chronione cłami, gdyż przyczynia się to do wzrostu cen żywności.

O tym, że obecność kapitału zagranicznego jest korzystna dla polskiej gospodarki, w większej części przekonani są wyborcy wszystkich analizowanych partii z wyjątkiem PSL. W największym stopniu w korzyści płynące z obecności kapitału zagranicznego wierzą zwolennicy PO, sympatycy PiS, a także wyborcy SLD-UP.

Tabela 5

Czy obecność kapitału zagranicznego jest dla polskiej gospodarki:	SLD-UP	AWSP	Samo-obrona	PiS	PSL	PO	LPR
	w procentach						
- korzystna	53	49	48	61	34	82	38
- niekorzystna	24	28	22	18	35	10	26
Trudno powiedzieć	23	23	30	21	31	8	36

O tym, że w procesie prywatyzacji powinno się stwarzać przywileje rodzimemu kapitałowi i sprzedawać prywatyzowane zakłady polskim inwestorom, nawet wtedy, jeśli nie są w stanie zapłacić tyle, ile proponują zagraniczni kontrahenci, najwyraźniej przekonani są wyborcy Samoobrony oraz LPR. Natomiast za uwzględnianiem w prywatyzacji przede wszystkim rachunku ekonomicznego i dążeniem do uzyskania przy sprzedaży jak najwyższej ceny, bez względu na narodowość nabywcy, relatywnie najczęściej optują zwolennicy PO.

Tabela 6

Pary przeciwstawnych stwierdzeń	SLD- -UP	AWSP	Samo- obrona	PiS	PSL	PO	LPR
	Wartości średnie na skali 1-7						
(1) Kościół powinien mieć duży wpływ na sprawę państwa i jego politykę	6,51	3,81	6,26	5,38	5,87	5,59	4,38
(7) Kościół powinien być od państwa oddzielony i nie powinien zajmować się polityką							
(1) Przerwanie ciąży powinno być całkowicie zakazane	4,57	1,94	3,77	3,03	3,44	3,33	2,36
(7) Przerwanie ciąży powinno być dozwolone bez żadnych ograniczeń							
(1) Dla Polski najkorzystniej byłoby, aby jak najdłużej i jak najwięcej dziedzin życia objętych było okresem przejściowym, ochronnym w dostosowaniu naszego prawa do prawa Unii Europejskiej	3,22	3,69	3,17	3,04	2,61	3,47	2,23
(7) Dla Polski najkorzystniej byłoby, aby jak najszybciej i we wszystkich dziedzinach dostosować nasze prawo do prawa Unii Europejskiej							
(1) Integracja Polski z Unią Europejską przyniesie Polsce więcej strat niż korzyści	4,04	4,35	3,06	4,03	3,27	5,45	2,97
(7) Integracja Polski z Unią Europejską przyniesie Polsce więcej korzyści niż strat							
(1) Członkostwo w NATO jest Polsce zupełnie niepotrzebne	5,55	5,44	5,41	5,54	4,99	6,29	5,04
(7) Członkostwo w NATO jest korzystne dla Polski							
(1) Należy przede wszystkim dbać o kulturową i gospodarczą niezawisłość Polski, nawet kosztem ograniczenia współpracy zagranicznej	4,27	3,05	4,49	4,61	3,85	5,06	3,19
(7) Należy jak najszerzej otworzyć się na współpracę z zagranicą							
(1) Przedsiębiorstwa państwowe należy sprzedawać przede wszystkim polskim inwestorom, nawet jeśli nie mogą oni zapłacić tak dużo jak inwestorzy zagraniczni	2,29	2,13	1,52	2,11	2,49	3,14	1,75
(7) Przedsiębiorstwa państwowe należy sprzedawać tym inwestorom, którzy są w stanie za nie najwięcej zapłacić, niezależnie od narodowości							

Tabela 6 cd.

Pary przeciwstawnych stwierdzeń	SLD- -UP	AWSP	Samo- obrona	PiS	PSL	PO	LPR
	Wartości średnie na skali 1-7						
(1) Rolnictwo powinno być chronione cłami, nawet jeśli miałyby to prowadzić do wzrostu cen żywności	3,55	3,72	2,76	3,30	2,98	4,09	3,16
(7) Rolnictwo nie powinno być chronione cłami, gdyż przyczynia się to do wzrostu cen żywności							
(1) Państwo powinno utrzymywać nieprzynoszące zysku przedsiębiorstwa państwowe, by nie powodować wzrostu bezrobocia	3,24	3,83	3,20	3,68	2,86	4,31	2,61
(7) Nieprzynoszące zysku przedsiębiorstwa państwowe należy szybko sprywatyzować, nawet jeśli pociągnie to za sobą wzrost bezrobocia							
(1) Państwo powinno zapewnić obywatelom wysoki poziom świadczeń społecznych, takich jak opieka zdrowotna, szkolnictwo itp.	1,52	2,12	1,42	1,87	1,33	1,83	1,30
(7) Obywatele sami powinni troszczyć się o zapewnienie sobie ochrony zdrowia, możliwości kształcenia dzieci itp.							
(1) Powinno się ograniczyć zarobki osób najwyżej zarabiających	2,13	3,12	1,94	2,11	2,05	3,14	1,70
(7) Nie należy ograniczać wysokości zarobków							
(1) Osoby dużo zarabiające powinny płacić wyższy procent podatku niż ci, którzy zarabiają mało	2,01	2,17	1,52	2,41	1,95	3,06	1,83
(7) Wszyscy, niezależnie od tego ile zarabiają, powinni płacić jednakowy procent podatku od dochodów							
(1) Bezrobocie jest zawsze zjawiskiem szkodliwym dla gospodarki i należy je bezwzględnie zwalczać	2,55	2,42	2,23	3,26	2,39	3,19	1,70
(7) Istnienie niewielkiego bezrobocia jest zjawiskiem normalnym w gospodarce rynkowej							
(1) Z przestępczością należy walczyć „twardo”, nawet stosując karę śmierci	2,21	3,95	1,43	2,37	2,26	3,16	2,26
(7) Z przestępczością należy walczyć, ale nie stosując kary śmierci							

Jeśli za punkt odniesienia przyjąć poglądy przeciętnego uczestnika głosowania, można powiedzieć, że ciesząca się obecnie największym poparciem społecznym **koalicja Sojuszu Lewicy Demokratycznej i Unii Pracy** skupia wyborców o poglądach lewicowych przede wszystkim w wymiarze światopoglądowym. Zwolennicy tej koalicji wyznaczają jedną stronę naszego politycznego spektrum tylko w przypadku, gdy pytamy ich o uczestnictwo Kościoła w życiu publicznym, a także o stosunek do legalności przerywania ciąży. W innych uwzględnionych w naszym badaniu kwestiach poglądy sympatyków tej koalicji lokują się raczej w środku stawki. Można zatem powiedzieć, że obecnie na tle wyraźnie przesuniętych w lewo poglądów Polaków elektorat koalicji SLD-UP jawi się pod wieloma względami jako umiarkowany. Lewicowość wyborców tej koalicji można dostrzec jeszcze w tym, iż nieco częściej niż przeciętnie akceptują oni tezę, że państwo powinno utrzymywać nieprzynoszące zysku przedsiębiorstwa państwowe, by nie powodować wzrostu bezrobocia, a także bardziej skłonni są akceptować ograniczenie zarobków osób najlepiej zarabiających. Również częściej niż przeciętnie mają oni negatywny stosunek do prywatyzacji.

Inaczej kształtuje się sytuacja sympatyków partii, która osiągnęła drugi wynik w tegorocznych wyborach - **Platformy Obywatelskiej**. Na tle pozostałych wyborców osoby głosujące na PO dość konsekwentnie prezentują się jako zwolennicy wolnego rynku i rozwiązań liberalnych zarówno w wymiarze gospodarczym, jak i światopoglądowym.

Wyborcy PO w najmniejszym stopniu popierają postulaty egalitaryzmu dochodowego - najrzadziej są zdania, że osoby dużo zarabiające powinny płacić wyższy procent podatku niż ci, którzy są gorzej sytuowani, natomiast najczęściej przeciwstawiają się ograniczaniu zarobków najlepiej zarabiających.

Spośród wszystkich uczestników głosowania sympatycy PO w największym stopniu popierają prywatyzację, są za tym, by nieprzynoszące zysku przedsiębiorstwa szybko prywatyzować, nawet jeśli spowoduje to wzrost bezrobocia (samo bezrobocie w największym stopniu skłonni są traktować jako zjawisko naturalne w gospodarce rynkowej). Relatywnie najczęściej są zdania, że przedsiębiorstwa państwowe należy sprzedawać inwestorom, którzy są w stanie zapłacić za nie najwięcej, niezależnie od narodowości. Zdecydowanie najczęściej dostrzegają korzyści z obecności na naszym rynku kapitału zagranicznego, a jednocześnie

w największym stopniu opowiadają się za otwarciem Polski na współpracę międzynarodową. Są przeciwnikami ochrony naszego rynku rolnego za pomocą ceł.

Wśród sympatyków PO znajdujemy najwięcej eurooptymistów uważających, że integracja Polski z UE może przynieść korzyści, jednak - jak już zaznaczyliśmy - wyborcy PO nie są zwolennikami zbyt forsownego tempa negocjacji, jeśli miałyby to ograniczyć możliwość wynegocjowania jak największej liczby okresów przejściowych i dostosowawczych. Jednocześnie sympatycy PO zdecydowanie najczęściej dostrzegają korzyści płynące z przynależności naszego kraju do NATO.

W kwestiach światopoglądowych zwolennicy PO opowiadają się za oddzieleniem Kościoła od państwa i popierają postulat, by Kościół nie zajmował się polityką. Głosujący na PO należą do najrzadziej opowiadających się za przywróceniem kary śmierci. Wyborcy PO nie są liberalni, jeśli chodzi o kwestię aborcji - częściej niż przeciętnie są zwolennikami postulatu, by przerywanie ciąży było zakazane.

Osoby deklarujące chęć głosowania na **Polskie Stronnictwo Ludowe** wyróżnia zdecydowanie negatywny stosunek do liberalnych rozwiązań w gospodarce. Należą do największych zwolenników rozbudowy socjalnych funkcji państwa. Są za utrzymywaniem przez państwo nieprzynoszących zysków przedsiębiorstw państwowych, by nie powodować wzrostu bezrobocia. Chcą, by rząd chronił polskich producentów rolnych przed konkurencją z zagranicy za pomocą barier celnych. Prywatyzację uważają za niekorzystną dla polskiej gospodarki. Na tle pozostałych wyborców dostrzegają najmniej korzyści płynących z obecności kapitału zagranicznego na polskim rynku. Powątpiewają w korzyści z integracji Polski ze strukturami UE. (W najmniejszym stopniu dostrzegają również korzyści z przynależności naszego kraju do NATO.) Są zdania, że dla Polski najlepiej byłoby, aby jak najdłużej i jak najwięcej dziedzin życia objętych było okresami przejściowymi. Wyborcy PSL należą do tej grupy obywateli, którzy wobec współpracy z zagranicą przyjmują postawę obronną, chcieliby raczej bronić naszej tożsamości i niezawisłości przed obcym wpływem, niż otworzyć się na współpracę zagraniczną.

Wyborcy **Prawa i Sprawiedliwości** na tle pozostałych uczestników głosowania nie wyróżniają się szczególnie. Ich poglądy można określić jako łagodnie liberalne w dziedzinie

gospodarczej, łagodnie konserwatywne w zakresie światopoglądowym, a w sprawach międzynarodowych łączące postulat otwartości z pewną ostrożnością w kwestii naszej przynależności do struktur międzynarodowych. Częściej niż przeciętnie opowiadają się za prywatyzacją nieprzynoszących zysku przedsiębiorstw państwowych, relatywnie rzadziej popierają ideę rozbudowy socjalnych funkcji państwa, słabiej niż inni zgadzają się z opinią, by osoby dużo zarabiające płaciły większe podatki niż te, które osiągają niskie dochody. Należą do tych, którzy w największym stopniu uznają bezrobocie za zjawisko normalne w gospodarce rynkowej.

Osoby deklarujące poparcie dla **Samoobrony** wyróżniają się poglądami, które można określić jako populistyczne. Sympatycy Samoobrony należą do największych zwolenników ograniczania zarobków osób najlepiej zarabiających, a jednocześnie najczęściej są za tym, by dużo zarabiający płacili wyższe podatki niż ci, którzy zarabiają mało. Wyborcy tego ugrupowania mają krytyczny stosunek do prywatyzacji, a jeśli trzeba byłoby ją przeprowadzać, to chcieliby, żeby prywatyzowane przedsiębiorstwa sprzedawać polskim inwestorom na preferencyjnych warunkach. Najsilniej ze wszystkich optują za ochroną polskiego rynku rolnego przed zagraniczną konkurencją. Są za tym, by państwo zapewniało obywatelom wysoki poziom świadczeń społecznych. Należą do najslabiej przekonanych, że integracja Polski z UE przyniesie nam więcej korzyści niż strat. W sferze światopoglądowej zwolennicy Samoobrony to osoby z jednej strony wyrażające zdecydowanie krytyczny stosunek do obecności Kościoła w życiu publicznym, z drugiej - w największym stopniu spośród wszystkich elektoratów akceptują stosowanie kary śmierci w walce z przestępczością.

Także wyborcy **Ligi Polskich Rodzin** popierają poglądy, które w wielu wymiarach są najbardziej skrajne i antyliberalne. Zwolenników tego ugrupowania najwyraźniej charakteryzuje niechętny stosunek do współpracy międzynarodowej. Uważają oni, że ważniejsza od współpracy z innymi krajami jest troska o kulturę i gospodarkę niezawisłość Polski. Należą do osób najsilniej kwestionujących przyszłe korzyści z integracji naszego kraju z UE, najrzadziej dostrzegają także pozytywy przynależności Polski do NATO. Opowiadają się za tym, aby w negocjacjach z UE jak najwięcej dziedzin objętych było okresem ochronnym, nawet jeśli miałyby to odsunąć w czasie nasz akces do tej organizacji.

Uznając prywatyzację za raczej niekorzystną dla gospodarki, należą do zwolenników pozostawienia prywatyzowanych przedsiębiorstw w polskich rękach.

Sympatycy LPR opowiadają się za rozszerzeniem obecności państwa w gospodarce (najczęściej są za tym, by państwo utrzymywało nieprzynoszące zysków przedsiębiorstwa państwowe), a także za rozbudową jego funkcji socjalnych. Są największymi zwolennikami ograniczania zarobków osób najlepiej zarabiających. W kwestiach światopoglądowych zwolennicy LPR należą do największych przeciwników legalności aborcji, a jednocześnie w relatywnie dużym stopniu uznają misję publiczną Kościoła, choć opowiadają się za tym, by raczej nie zajmował się on polityką.

Zwolennicy **Akcji Wyborczej Solidarność Prawicy** w największym stopniu akceptują aktywną rolę Kościoła w życiu publicznym i politycznym. Co charakterystyczne, są najbardziej zdecydowanymi przeciwnikami legalności aborcji, a jednocześnie najbardziej zdecydowanie przeciwstawiają się stosowaniu kary śmierci w walce z przestępczością.

Poglądy zwolenników AWSP w kwestiach gospodarczych można określić jako umiarkowanie liberalne. Należą oni do respondentów najrzadziej opowiadających się za egalitaryzmem dochodowym i ograniczeniem zarobków osób najlepiej zarabiających. Najsilniej powątpiewają w możliwość pełnienia przez państwo opieki socjalnej nad obywatelami i zapewnienia im wysokiego poziomu świadczeń społecznych. Relatywnie rzadziej niż inni akceptują ochronę rynku rolnego, a także utrzymywanie przez państwo nieprzynoszących zysków przedsiębiorstw państwowych.

W kwestiach międzynarodowych można zauważyć daleko idącą ostrożność zwolenników tego ugrupowania, przejawiającą się w akceptacji tezy o konieczności ochrony kulturowej i gospodarczej niezawisłości Polski. Jednocześnie jednak sympatycy AWSP należą do eurooptymistów, są przekonani, że integracja Polski z UE przyniesie nam więcej korzyści niż strat.

Opracował

Krzysztof PANKOWSKI